

EN KØBENHAVNSK PRISREGULERINGSKOMMISSION I 1813

Af AXEL NIELSEN

DEN Historie, som her skal fortælles, begyndte med, at Kongen i Maj 1812 meddelte danske Kancelli¹⁾, at han Tid efter anden havde hørt, at Detailhandlende saavel som Haandværkssvende og -mestre tog en stadig stigende Fortjeneste, der hverken svarede til Tidernes virkelige Dyrhed eller kendte nogen Grænser. Derfor skulde nu Kancelliet undersøge Sagen og eventuelt fremkomme med Forslag, om man ikke under Hensyntagen til en Haandværkssvends Fornødenheder kunde sætte en Maximalløn og ligeledes maximere, hvad Mestre og Detailhandlende maatte beregne sig, eller hvilken Pris de maatte tage.

Sagen gik sin Gang til Københavns Magistrat og de 32 Mænd. Disse sidste frygtede imidlertid for²⁾, at man ikke vilde opnaa noget ved en saadan Foranstaltning og pegede paa de store Vanskeligheder, der vilde være forbunden hermed; Lønnen maatte være forskellig indenfor de forskellige Fag og indenfor samme Fag varieres efter, hvorvidt der gaves Svenden Kost og Logis i Mesterens Hus eller ej; og indenfor Detailhandelen vilde der være endnu større Vanskeligheder at overvinde — man tænke blot paa de mange Kvaliteter og de forskellige Indkøbspriser af samme Vare.

Magistraten slutter sig til de 32 Mænd, idet den dog erklærer, at det i og for sig var ønskeligt at indskrænke Folks Vindesygge; men Magistraten gør én Undtagelse — det vil ikke være vanskeligt at sætte en Maximal-Arbejdsløn for Murere og Tømrere. Aarsagen hertil var, at Magistraten allerede paa dette Tidspunkt af Kancelliet var spurgt, om der ikke indenfor disse to stærkt organiserede Fag kunde være Anledning til at gribe ind, idet Forhol-

¹⁾ Kabinetssarkivet. Register over kgl. Befalinger. 13. Maj 1812.

²⁾ D. Kanc. 2. Dep. Registrant 1812. Nr. 1762 a og Nr. 1794.

EN KØBENHAVNSK PRISREGULERINGSKOMMISSION I 1813

Af AXEL NIELSEN

DEN Historie, som her skal fortælles, begyndte med, at Kongen i Maj 1812 meddelte danske Kancelli¹⁾, at han Tid efter anden havde hørt, at Detailhandlende saavel som Haandværkssvende og -mestre tog en stadig stigende Fortjeneste, der hverken svarede til Tidernes virkelige Dyrhed eller kendte nogen Grænser. Derfor skulde nu Kancelliet undersøge Sagen og eventuelt fremkomme med Forslag, om man ikke under Hensyntagen til en Haandværkssvends Fornødenheder kunde sætte en Maximalløn og ligeledes maximere, hvad Mestre og Detailhandlende maatte beregne sig, eller hvilken Pris de maatte tage.

Sagen gik sin Gang til Københavns Magistrat og de 32 Mænd. Disse sidste frygtede imidlertid for²⁾, at man ikke vilde opnaa noget ved en saadan Foranstaltning og pegede paa de store Vanskeligheder, der vilde være forbunden hermed; Lønnen maatte være forskellig indenfor de forskellige Fag og indenfor samme Fag varieres efter, hvorvidt der gaves Svenden Kost og Logis i Mesterens Hus eller ej; og indenfor Detailhandelen vilde der være endnu større Vanskeligheder at overvinde — man tænke blot paa de mange Kvaliteter og de forskellige Indkøbspriser af samme Vare.

Magistraten slutter sig til de 32 Mænd, idet den dog erklærer, at det i og for sig var ønskeligt at indskrænke Folks Vindesygge; men Magistraten gør én Undtagelse — det vil ikke være vanskeligt at sætte en Maximal-Arbejdsløn for Murere og Tømrere. Aarsagen hertil var, at Magistraten allerede paa dette Tidspunkt af Kancelliet var spurgt, om der ikke indenfor disse to stærkt organiserede Fag kunde være Anledning til at gribe ind, idet Forhol-

¹⁾ Kabinetssarkivet. Register over kgl. Befalinger. 13. Maj 1812.

²⁾ D. Kanc. 2. Dep. Registrant 1812. Nr. 1762 a og Nr. 1794.

dene her var særlig grelle; Mestre og Bygherrer var, ved Stadsbygmesteren at fortælle, nødt til at tolerere, at Svendene gik og kom efter Behag, arbejdede lidt eller meget, sad i Ølhuset hele Timer i Arbejdstiden, om de vilde beholde Svendene; at det blev disse, der under saadanne Forhold faktisk bestemte Lønnen, siger sig selv.

Saaledes kommer der, jævnsides med Forslaget om en mere generel Priskontrol, til at løbe et andet: Fastsættelse af en Maximalarbejds løn for Murere og Tømrere saavel som en Maximering af Mestrenes Fortjeneste. Denne Sags Udvikling vil der lejlighedsvis være Anledning til at komme tilbage til, men det er værd at understrege, at her havde allerede Magistraten taget Standpunkt, da den i Juli 1812 sluttede sig til de 32 Mænds Paapegen af Vanskelighederne ved en mere omfattende Vare- og Lønkontrol.

Dog, det varede kun faa Maaneder, saa var Magistraten kommet paa andre Tanker. I September s. A. indberetter den til Kancelliet, at der siden Juli Maaned almindelig høres Klage over de høje Priser, Haandværkerne i København forlanger for deres Arbejde, og forespørger, om der ikke kunde fastsættes et Maximum for Svendelønnen og Mestrenes Fortjeneste; de 32 Mænd har nu ogsaa ganske overvundet deres Betænkeligheder, ja, er nærmest begejstret for Tanken, i hvert Fald noget bedre og hensigtsmæssigere Middel til at komme de utilbørlige Forhold til Livs kunde de ikke tænke. Det bedste, mente man, vilde være at indrette et »Tribunal«, bestaaende af en Dommer og sagkyndige Mænd i Lighed med Sørensen; det kunde henlægges under Overretten, indtil man saa, hvor mange Sagerne blev, og Omkostningerne vilde Byens Kasse afholde.

Man vil bemærke, at Sagen hermed drejes i en anden Retning. Hvad Magistraten og de 32 Mænd tænker paa, er nu — i hvert Fald i første Række — en Domstol, der kunde tage sig af de mange Klager, der fremkom over ublu Priser i København, ikke paa Sættelse af Maximalpriser, der muligt var tænkt at skulle gælde hele Landet.

Kancelliet saa imidlertid med Rette, at skulde en saadan Domstol skønne over billig Betaling, maatte den ogsaa kunne skønne over, hvad Arbejds lønnen burde være. Det maatte være muligt, mente Kancelliet, at fastslaa, hvor lang Tid et Arbejde tager og hvor meget Svenden i denne Tid behøver til sit Underhold; men saa maa man ogsaa kunne fastslaa, hvad Arbejds lønnen bør være i Forhold til Varepriserne og hvad Mesteren bør tage. Ligeledes

mente Kancelliet, at dette Skøn vilde en Kommission langt bedre end en Domstol kunne øve. Naar hidtil nogen førte Klage over ublu Priser, gik Sagen til Politiretten, der udmeldte Synsmænd, men disse toges indenfor Faget, hvorfor Fordringerne almindeligvis ogsaa godkendtes. Kunde man derimod faa Sagkundskaben ind i en saadan Kommission, kunde denne selv øve Skønnet, særlig paa Basis af medgaaet Tid og passende Arbejds løn. —

Man vil forstaa, at der fra Juli til September 1812 maa have været en stærk Prisstigning. Dette kommer ikke til Orde i Seddelkursen, der vedblivende holdt sig omkring 750 (Pari 125). Men denne Kurs, der kunstigt holdtes, var ikke Udtryk for den faktiske Kurs, der laa væsentligt højere; i August betaltes saaledes en Trediedel mere, og da D. A. Meyer (Meyer og Trier) paa dette Tidspunkt ophørte med sine Kursoperationer, steg Kursen allerede i Oktober til 1300 for ved Aarets Udgang at stige til 1760³⁾. Uden Tvivl har den faktisk betalte Kurs allerede i Maj Maaned ligget ret væsentligt stigende, og hermed stemmer det godt overens, naar man i April—Maj begynder at klage over Dyrtid, Klager, der, som vi har set, forstærkes i September Maaned⁴⁾.

Naar Varepriserne saaledes steg fra Maaned til Maaned, vilde unægtelig den Opgave, Kancelliet tiltænkte en Kommission, blive saare vanskelig; men paa den anden Side, havde man den Opfattelse, at det var ublu Forlangender fra Mestre og Svende, der var Aarsag til Prisstigningen, maatte man jo før jo hellere gribe ind her.

Det Dilemma, man saaledes var kommet i, viser sig klart i den parallelt hermed løbende Sag⁵⁾ om Taxt for Mureres og Tømreres Arbejds løn. Her var man naaet saa langt, at Kongen 6. Oktober 1812 havde resolveret, at Sommerlønnen skulde være 3 Rd. D. C. og Vinterlønnen 2½ Rd. D. C.; men Plakaten blev aldrig offentliggjort, idet Overbygningsdirektøren, der ikke var hørt forinden den kgl. Resolution, men først efter at Resolutionen var faldet, henstillede, at Plakatens Publicering udskødtes til et mere gunstigt Tidspunkt, idet Priserne steg Dag for Dag, hvorfor det vilde være saa at sige umuligt at bestemme, hvad Lønnen skulde være.

Naar saaledes Kancelliet havde faaet Maximalarbejds lønnens Ikrafttræden paa dette Omraade udsat af Hensyn til de stigende

³⁾ Se nærmere M. Rubin: 1807—14. Kbh. 1892. S. 244 ff.

⁴⁾ Nogle Priser fra disse Maaneder i M. Rubin, anf. Sted. S. 492—3.

⁵⁾ D. Kanc. 2. Dep. Registrant 1813. Nr. 484.

Priser, vilde det unægteligt have været naturligt, om man ogsaa havde udsat den nævnte Kommissions Nedsættelse, indtil Priserne var faldet mere til Ro. Men hvorledes da stoppe Prisernes Stigning? Den vanskelige Situation, hvori Kancelliet var kommet, viser sig i, at, medens Kancelliets Forestilling om Kommissionens Nedsættelse er af 22. September, varede det over 2 Maaneder, før Kommissionen kom til Verden. 1. Dec. 1812 nedsattes den imidlertid med Etatsraad, tidl. Landsdommer Nissen som Formand og iøvrigt bestaaende af den velkendte Kobberstikker, senere Professor ved Kunstakademiet, Clemens samt 2 af de 32 Mænd, en Haandværker, Smedemester Jens Rosbjerg, og en Handlende, Grosserer Jens Harboe. Kommissionens Opgave skulde være at gøre Forslag om Maximal-Arbejds løn for Svende og Maximal-Fortjeneste for Mestre og Detailhandlere, dog undtaget Murer- og Tømrerlauget; desuden skulde alle Klager over de Priser, Haandværkere og Detailhandlere, som ikke var underkastet Taxter, tog, bringes for Kommissionen, der skulde søge Parterne forligt; lykkedes det ikke, skulde Klagerne sendes til Politimesteren, idet Kommissionen ledsagede disse med en Udtalelse til Vejledning for Dommeren om, hvad den ansaa for passende Betaling.

Kommissionen blev saaledes en københavnsk Kommission, forsaavidt som den bestod for Halvdelens Vedkommende af 2 Repræsentanter for Københavns Styre. Der sagdes dog intet om, at de Taxter, der maatte blive et af Resultaterne af dens Virke, til sin Tid kun skulde gælde København, og man tør antage, at Taxterne skulde være landsomfattende, naar man ser, hvorledes Taxterne for Murere og Tømrere, da de endelig i 1813 kommer, gælder for hele Landet i adskillige Aar. Men Tiden opfattede Kommissionen som en københavnsk Institution, idet man i sin Kritik bl. a. pegede paa, at i Provinsen skruede Haandværkerne deres Fordringerne endnu stærkere i Vejret.

Iøvrigt ytrede man sin Tvivl, om det under de herskende Forhold overhovedet vilde blive muligt at fastsætte Taxten blot et Fjerdingaar frem i Tiden. Ikke mindst gjaldt Tvivlen Detailhandler-Avancen, og man fremhævede, at man i hvert Fald hurtigt maatte kunne faa Forhandling med Kommissionen om Prisforandring⁶⁾. —

Det blev saaledes de Synspunkter, Kancelliet i sin Forestilling af September 1812 havde gjort gældende, der kom til at præge

⁶⁾ Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn. 1812 Nr. 100 og 1813 Nr. 4.

Kommissoriet: Kommissionen blev en Forligskommission, ikke et Tribunal, og havde paa Grundlag af eksisterende Priser at gøre Forslag om Maximal-Fortjeneste. Derimod var der ikke Tale om, at Kommissionen selv skulde sætte Maximalpriser; dette var en Opgave, der efter Danske Lov (3—4—8) tilkom Øvrigheden i By og paa Land, forsaavidt angik Livsfornødenheder.

Men Spørgsmaalet om Maximalpriser skulde snart blive aktuelt. Ved Forord. af 5. Januar 1813 — altsaa blot en Maaned efter Kommissionens Nedsættelse — forlodes Courantfoden og man gik over til Rigsbankdaler. Da Overgangen skete i Forholdet 6 Rd. D. C. = 1 Rbd., skulde Priser og Lønninger i og for sig let kunne omsættes, idet der vedblivende skulde gaa 6 Mk. paa Dale-leren; 1 Rd. D. C. blev saaledes nu lig 1 Mk. af de nye Penge, og da Species-Regning vedblivende havde holdt sig ved Siden af Courantmønten, og Rigsbankdaleren sattes til $\frac{1}{2}$ Specie, blev følgelig $\frac{1}{12}$ Species (8 Sk. Speciesmønt), der hidtil havde været 10 Sk. D.C., lig med 1 Rd. D.C. Dette forholdsvis lette Overgangsforhold har utvivlsomt spillet ind ved Valget af den nye Pengefod.

Man skulde saaledes dividere Prisen i Courant med 6 for at komme til Rigsbankdaler-Prisen. Helt let faldt Overgangen dog ikke; hvor man gik og stod, talte man i lange Tider ikke om andet end om denne nye Forordning, der blev meget forskelligt udlagt. Mange opfattede det saaledes, at nu var da Pengene slet intet blevet værd, og Folk begyndte at købe Varer, saa længe de var billige. Daleren var jo nedsat til en Mark, ræsonnerede adskillige; altsaa maatte Priserne stige, og mange Handlende, hed det, havde multipliceret de hidtidige Priser med 6 fremfor at dividere⁷⁾. Lettere blev det ikke derved, at, man vedblivende betalte med Courant-Sedler, selvom man skulde regne Priserne i Rigsbankdaler, idet de nye Rigsbanksedler næppe er kommet ud i Om-sætning før langt hen paa Aaret 1813⁸⁾.

Klagerne over, at Handlende havde benyttet Pengeforandringen til at forhøje Priser, foranledigede da Regeringen allerede ved Pl. af 18. Januar 1813 at paabyde, at Brændevinsbrændere, Bryggere og enhver, der er berettiget til offentligt Udsalg en detail, de Skomagere, der holder aaben Butik, derunder indbefattet, inden 3 × 24 Timer efter Magistratsplakatens Udstedelse (19. Januar)

⁷⁾ Skilderiet. 1813. Nr. 6—7.

⁸⁾ Saaledes fastsattes disses Paalydende først ved en Forord. af 31. Juli 1813.

til Magistraten skal indberette, hvilke Priser de har holdt paa deres Varer en bestemt Uge i November og December Maaned 1812 samt den Dag, Plakaten blev udstedt. Magistraten i København skulde da vælge nogle af sine Medlemmer til at træde sammen i en Kommission, der skulde modtage de indsendte Priskuranter; undlod de Handlende at fremsende deres Priser, skulde de stævnes for Politiretten, idømmes Bøde og snarest indsende Priskuranterne. — Skulde Kommissionen komme til det Resultat, at Handlende ubilligt havde forhøjet deres Priser, skulde disses Butikker lukkes og maatte ikke aabnes igen, før Kongen havde taget Stilling til en Ansøgning fra dem herom. Yderligere bestemtes det, at Kongen vilde lade de Priskuranter trykke og offentliggøre, som befandtes rimelige.

Priskuranterne strømmede ind til Detailhandelskommissionen, som denne Magistratskommission i Modsætning til Etatsraad Nissens Haandværkskommission undertiden kaldtes. Op mod 2000 Priskuranter kom ind, mange meget omfattende, og saa manglede endda adskillige; Spækhøkere, Værtshusholdere, Konditorer, Skomagere, Læderfabrikører, Knapmagere, Marskandisere, Øltappere og hvad de nu allesammen hed — alle maatte de indberette.

Detailhandelskommissionen synes at have taget ret overlegent paa sin Opgave. De Detailhandlere, der havde forhøjet deres Priser efter 1. Januar, blev vel kaldt op for Kommissionen til Forklaring — og det var mange; af de 829 Detailhandlers Priskuranter, der blev gennemgaaet i Februar Maaned, maatte ikke mindre end 355 give Møde for Kommissionen⁹⁾, hvor de forklarede, at Prisforhøjelsen i Januar ikke var fremkaldt af Pengeforandringen, men af stigende Indkøbspriser. Noget Bevis herfor er næppe forlangt; ejendommeligt er det f. Ex. at se, hvorledes en Boghandler havde forhøjet Priserne i Januar paa Bøger, han selv havde forlagt, ja, snart udsolgt — uden at Kommissionen gør nogen Bemærkning. Kun i 6 Tilfælde — 6 af c. 2000 — fandt man, at der var sket en uberettiget Prisforhøjelse, af 1 Spisevært, 1 Brændevinsbrænder og 4 Værtshusholdere; disses Forretninger blev da lukkede.

Dette Resultat var næppe ventet, da Kongen havde givet Tilsgagn om at lade de Priskuranter, der fandtes rimelige, trykke.

⁹⁾ Om dennes Arbejde se D. Kanc. 2. Dep. Forestillinger 1813 Nr. 45 og Nr. 48. — Brevbog 1813 Nr. 1164—65. — Pakke vedk. Kommissionen ang. Haandværkeres og Detailhandlers Fordringer. Priskuranter.

Kommissionen saa, at dette vilde være ugørligt¹⁰⁾, og foreslog derfor kun at trykke de Priskuranter, der indeholdt »de ringeste Udsalgspriser« med Navn og Adresse paa Detailhandleren. Men snart efter blev Kommissionen ogsaa betænkelig herved, idet den mente, at, om det skete, vilde alle Folk strømme til de Butiker, der havde laveste Priser, saa at Varelagrene her vilde blive revet bort, og i samme Øjeblik var Listen uden Interesse; i mange Tilfælde var det paa Grundlag af de indsendte Priskuranter i Virkeligheden ogsaa umuligt at sige, hvilken Pris der var lavest, uden at man havde nærmere Kendskab til Kvaliteten af Varerne. Det endte da med, at der rundt om paa Rodemester-Kontorerne og i Raadstuens 2det Sekretariat fremlagdes Ekstrakter af Priskuranterne, for at Folk derigennem kunde kontrollere de Handlendes Priser.

Detailhandelskommissionen kom saaledes til Verden ved Pengeforandringen, havde oprindelig blot den Opgave at kontrollere, om de Handlende havde benyttet Ændringen i Pengevæsenet til Prisforhøjelse. Om en fortsat Priskontrol var der ikke oprindelig Tale, men Offentligheden opfattede almindelig Pl. af 18. Januar derhen, at de Handlende ikke egenmægtig kunde forhøje de i Priskuranterne angivne Priser, og dette sloges ogsaa snart fast¹¹⁾.

Men skulde Magistrats-Kommissionen ind paa at godkende Forhøjelse af Priser, maatte den komme ind paa de samme Spørgsmaal, som Haandværks-Kommissionen allerede beskæftigede sig med. Derfor foreslog den førstnævnte Kommission at den blev ophævet og at dens prisregulerende Opgave for Fremtiden blev henlagt til Haandværks-Kommissionen, der saaledes (kgl. Res. 1. April 1813) fik den Opgave udover dem, den oprindelig havde faaet: at bedømme de Begæringer om Prisforhøjelser, der indkom fra de Handlende, der ikke var Taxt underkastet, og eventuelt godkende disse. Den Opgave, Kommissionen hermed fik, var sikkert paa det daværende Tidspunkt ny. Taxtfastsættelse var velkendt; men ved en Taxt sættes en fælles Pris gældende hele Markedet, hvorimod man her, gennem Indsendelse af Priskuranter og senere Tilladelse til Prisforhøjelse for den enkelte Handlende, gaar over til en individuel Prisregulering.

¹⁰⁾ Ogsaa Bekostningen spillede ind. Blot 200 Expl. vilde koste 2670 Rbdlr. at fremstille.

¹¹⁾ Kgl. Res. 26. Febr. 1813. Raadstue-Plakat af 1. Marts 1813. Plakat fra Kommissionen af 5. April 1813.

Efter 1. April 1813 havde saaledes Kommissionen 3 Opgaver 1) at undersøge, eventuelt godkende, Forhøjelse af Udsalgspriser i Detailhandelen, 2) at bilægge, eventuelt udtale sig om, Stridigheder mellem Sælger og Køber og 3) at fremkomme med Forslag om Taxter for Arbejdslønnen for Haandværkssvende, undtagen Murere og Tømrere, og om Begrænsning af Fortjenesten for Mestre og Detailhandlere.

At der samtidig af Magistraten sattes Taxter paa visse Varer¹²⁾, der dermed unddroges Kommissionens Virkeomraade, skal her lige nævnes, men vi skal ikke komme nærmere ind paa, efter hvilke Principper disse Taxter sattes. Det var for en stor Del for Landbrugsvarer, Magistraten saaledes greb ind — en Opgave, der skulde synes at være let i Forhold til den, Kommissionen havde faaet. —

Interessen samler sig om, hvorledes Kommissionen nu løste de tre Opgaver, der var stillet den. Ser vi først paa Fastsættelse af Arbejdslønnen for Haandværkere, var der i Kancelliets Forestilling af September 1812, der ovenfor er anført, givet en Vejledning; paa Grundlag af Priserne paa et passende Underhold skulde Lønnen sættes, idet man, hvor Accordarbejde gaves, maatte sætte Accordlønsatserne efter, hvor længe Svenden var om Arbejdet. Det var da dette Synspunkt, Kommissionen lagde til Grund for sit Arbejde, da den i April 1813 fremsendte Forslag om Maximallønninger for Skomagere, Skrædere og Hattemagere i København. Den havde taget fat paa disse Fag først, da disse maatte siges at forfærdige Genstande, der kunde regnes til Livsfornødenheder. Det ses, at Kommissionen havde været inde paa Ideen om at fastsætte én Maximalløn for samtlige Haandværkssvende, men igen havde forladt Tanken under Hensyn til Fagenes Forskellighed.

Principet var altsaa, at man først maatte beregne, hvilke Varer en Svend burde kunne købe, og paa Grundlag af Priserne for disse kunde man da sætte Lønnen. Kommissionen raadførte sig derfor med Mestre og Svende indenfor det paagældende Fag — væsentlig naturligvis Oldemand, Bisiddere og Oldgeseller — og kom derigennem til en Sammensætning af Svendenes Forbrug. For Skomagere opstillede man f. Ex. følgende Budget:

a) For Svende, der logger hos Mesteren og arbejder paa hans Værksted (ugentlig):

¹²⁾ Se f. Ex. M. Rubin, *anf. Sted.* S. 488 ff.

Føde.

2 Brød	2 Mk. $10\frac{2}{3}$ Sk.
1 Pd. Smør eller 2 Pd. Ost.....	1 » 13 »
$\frac{7}{8}$ Pot Brændevin	2 » 15 »
9 Potter Øl (Mellemsort)	1 » 11 »
Middagsmad	5 » $13\frac{1}{3}$ »

Vask.

1 Skjorte, 1 Halstørklæde, 1 Krave og 1 Par Strømper	$10\frac{2}{3}$ »
---	-------------------

Klæder.

Disse blev gennemgaaet og deres Varighed beregnet, 1 Kjole 2 Aar, 2 Par Uldstrøm- per aarlig etc., saa at den ugentlige Ud- gift blev	4 » 2 »
--	---------

altsaa ialt: 3 Rbd. 1 Mk. $12\frac{1}{4}$ Sk.¹³⁾

Da saadanne Svende efter gammel Skik fik Middagsmad hos Mesteren om Søndagen, er der kun regnet Middagsmad for 6 Dage, men da Middagen sattes til $13\frac{1}{3}$ Sk., gaar dette op mod Tidepenge paa 12 Sk.

b) For Svende, der ikke bor hos Mesteren, men arbejder for Mesteren i deres eget Logis, kommer hertil Udgiften til Husleje, Brænde samt til Beg og Garn, som Svenden selv lægger til. Paa den Maade skulde en saadan Svend have ugentlig 4 Rbd. 2 Mk. $5\frac{7}{12}$ Sk.

Da en Svend almindeligvis kan sy 2 Par Kapstøvler ugentl., maa Accordsatsen for disse sættes til 1 Rd. 5 Mk. pr. Par, idet Ugelønnen for den Svend, der arbejder hos Mesteren, da vil blive 3 Rd. 4 Mk. — Paa lignende Maade gennemgaaes de andre Arbejder, der forekommer paa et Skomagerværksted, og efter en vis gennemsnitlig Produktivitet foresloges de forskellige Accordsatser. Et Spørgsmaal bød sig frem: skulde de Svende, der arbejdede i deres Hjem, ikke tjene mere end $\frac{1}{3}$ mere, som Sædvane var, end andre Svende, da de almindeligvis var gifte. Kommissionen skønnede, at, da Lovgivningen regnede Svendene til den tjenende Klasse, kunde man ikke tage Hensyn hertil ved for dem at beregne, hvad Familiens Underhold maatte koste, saa meget mere som Konen burde og kunde tjene noget; den stræbsomme vilde ydermere gøre Brug af sine Fritimer og arbejde en Del af Helligdagen.

Saa gik man til, hvad Mesteren skulde tjene. Han skulde yde

¹³⁾ Skal være $11\frac{2}{3}$ Sk. — Det har nogen Interesse at sammenligne dette Budget med det, der opstilledes 1809 for en ugift Mands Fornødenheder. Se M. Rubin, anf. Sted. S. 490.

Svendene Logis, holde en Dreng til at hente deres Mad og gaa Byærinder for dem, holde Lys og Varme paa Værkstedet, lægge Beg, Garn, Sværte m. m. til; desuden skulde Mesteren tage Maal, tilskære og sværte Læderet, staa i Forskud m. v.; havde en Mester 4 Svende paa Værkstedet, vilde han ikke selv kunne sy. Sattes Mesterfortjenesten til $\frac{2}{3}$ af Værkstedssvendens Løn, vilde det give en Mester en passende Brutto-Fortjeneste, c. 9 Rbdlr.; for de Svende, der arbejdede i deres Hjem, skulde Lønningen, som ovenfor nævnt, forhøjes med $\frac{1}{3}$ og for disse skulde Mesteren nøjes med $\frac{1}{3}$ af Værkstedssvendens Løn. Paa den Maade naaede man frem til et Forslag om, at Ugelønningen for Svende, der arbejdede hos Mesteren, skulde være 3 Rbdlr. 1 Mk. 12 Sk. og for Svende, der arbejdede i deres Logis, $\frac{1}{3}$ højere, altsaa 4 Rbdlr. 2 Mk. 5 Sk. Mesterfortjenesten maatte naturligt fremgaa af Accordsatserne; eksempelvis nævnes et Par Kapstøvler. Naar disse syedes paa Mesterens Værksted skulde Arbejdslønningen være 1 Rbdlr. 5 Mk. + Mestersalær $\frac{2}{3}$ heraf: 7 Mk. $5\frac{1}{3}$ Sk., saa at den Arbejdsløn + Mestersalær, der maatte indgaa i Prisen — Raamaterialet holdt udenfor — derfor blev 3 Rbdlr. $5\frac{1}{3}$ Sk. Arbejdede Svenden i sit Logis, blev hans Løn 2 Rbdlr. 2 Mk. $10\frac{2}{3}$ Sk., idet han skulde have Halvdelen af Mestersalæret.

Men naar nu Mesteren havde flere Svende? Ja, da maatte han have Hjælp, muligvis en Tilskærer eller lign., saa hans Fortjeneste pr. Styk mindskedes ved Løn til Hjælperen.

Dernæst tog man fat paa Skrædere og Hattemagere, men Beregningen opstilles væsentlig paa det anførte Grundlag. Nogle Enkeltheder kan det dog være illustrerende at fremhæve; saaledes havde disse Svende ikke Logis hos Mesteren, hvorfor man maatte beregne Husleje etc. for dem. Yderligere maatte Middagsmaden beregnes 2 Sk. højere pr. Maaltid for Skrædersvenden, da denne ikke, som Skomagersvenden, kunde lade Middagsmaden hente og altsaa ikke selv medbringe Brød. Kommissionen kommer paa denne Maade til, at Skrædersvendens ugentlige Udgift bliver 3 Rbdlr. 4 Mk. $2\frac{1}{4}$ Sk., og Stykbetalingen beregnes i Forhold hertil. Mærkeligt nok finder man her ingen Beregning for Svende, der arbejdede i deres Logis, saa det maa vel ikke da have været af større Omfang. Mestrene var imidlertid imod det meget Accordarbejde og vilde helst have, at Svendene arbejdede i Dagløn som i gamle Dage, »da Svendene arbejdede fra Klokken 6 Morgen til Klokken 9 om Aftenen, en Time om Middagen undtagen«. Kom man dertil, burde Lønningen sættes lidt lavere, »da Mesterne i dette

Tilfælde pleie at give Svendene Theevand, hvorved disse for en Deel kunne spare det for dem til Brændevin beregnede«. Kommissionen gør imidlertid ikke Indstilling om en bestemt Dagløn, men om bestemte Accordsatser. Mestersalæret kunde i Skræderfaget sættes lavere end for Skomagerne, nemlig til $\frac{1}{2}$ af Svendelønnen, da Mesteren ikke giver Logis. Havde Mesteren mindre end 5 Svende, maatte han selv sy; havde han flere, maatte han have Medhjælp.

Hvad Hattemagerne angik, bemærkede Kommissionen, at disses Arbejde var sværere end Skomagernes og Skrædernes; det foregik næsten altid i Damp og Fugtighed. De maatte derfor have kraftigere Føde, ligesom de sled flere Klæder og mere Fodtøj. Derfor sætter Kommissionen Hattemagernes Middagsmad til 24 Sk. daglig mod Skrædernes 16 Sk., ligesom man beregnes 12 Potter Øl (eller The) ugentlig mod Skomagernes 9. Da ogsaa Udgiften til Klæder stiger, naar man til, at en Hattermagersvend maa have en Ugeløn paa 5 Rbdlr. 5 Mk. Dette Forslag havde Mestrene godkendt, medens Svendene vilde have mere; i og for sig maatte vel Mestre og Svende i Overensstemmelse med Forord. af 21. Marts 1800 frit fastsætte Lønnen indbyrdes, men Kommissionen mente med nogen Ret, at denne Bestemmelse ikke mere kunde gælde; naar det var bestemt, at alle Forhøjelser i Priskuranterne skulde godkendes af Kommissionen, var det urimeligt at tillade Mestre og Svende vedblivende frit at kunne forhøje Arbejdslønnen.

Kommissionen sendte da Forslaget ind, idet den aabenbart vilde, at for Hattemagerne skulde Taxten sættes til de Satser, som Mestrene var villige at betale. Uden Tvivl har Kommissionen ventet, at dens Indstilling vilde gaa let igennem; den havde nøje fulgt den Anvisning, Kancelliet selv havde givet. Men det gik ganske anderledes.

I sin Forestilling om denne Sag af 8. Juni 1813¹⁴⁾ siger Kancelliet, at det er Tidsomstændighederne, der i de senere Tider har foranlediget Kongen til at træffe Foranstaltninger til Begrænsning af den Betaling, Borgerne har Lov at betinge sig for deres Arbejde og Varer.

Under normale Forhold bør efter Retfærdighedens og Statsklogskabens forenede Bud Prisfastsættelserne — med faa Undtagelser — overlades til fri Overenskomst. Naar Kongen har gjort Brud paa dette Princip, skyldes det Pengeforandringen, og Kan-

¹⁴⁾ I Bilag til D. Kancelli. Brevbog 1813. Nr. 2327.

celliet hævder, at Kommissionen var nedsat med denne Ændring for Øje — hvad næppe kan siges at være rigtigt, som man vil have set af denne Fremstilling. Nu kan man imidlertid, fortsætter Kancelliet, antage, at Begreberne om Forholdet mellem gamle og nye Penge er saaledes berigtigede, at man ikke behøver af den Grund at frygte en almindelig Prisstigning; hertil kommer ydermere, at der er indtruffet Omstændigheder, som for Tiden betager Pengeværdien den Fasthed, der var tilsigtet med Oprettelsen af Rigsbanken, og dette maatte gøre, at det var vanskeligt at beregne Taxter. Staten kan ikke, naar Priserne fluktuerer, garantere Haandværkssvendene deres Udkomme for en vis bestemt Pengesum; men saa fordrer den et Offer uden at give noget Vederlag og fordømmer visse Borgerklasser til at lide Nød, hvor flittige de end er. Taxter vil befordre Skødesløshed, holde Fremmede borte — kort sagt, Kancelliet anbefaler indstændigt, at man ikke sætter nogen Taxt, som foreslaaet af Kommissionen, eller i hvert Fald venter til Tiden efter 1. August, naar Bankkursen første Gang skulde sættes, hvad der maatte antages at ville give Rbdlr. S. V. dog nogen Fasthed. Ja, Kancelliet gaar saa vidt, at det indstiller til Kongen at paabyde Kommissionen at høre op med denne Del af sit Virke eller i hvert Fald indskrænke sig til at samle Materiale ind om, hvad de enkelte Haandværkere i en given Tid kan forrette; vil Kongen da, naar Pengeforholdene falder mere til Ro, sætte Taxter, kan disse bygges op paa det indsamlede Materiale.

Kancelliet raillerer ogsaa over de opstillede Beregninger om Svendenes nødtørftige Underhold; hvorfor skal Hattemagersvenden have 3 Skjorter, medens Skomagersvenden kun 2; hvorfor skal den første have baade et sort og et farvet Halstørklæde, Skomagersvenden kun ét; hvorfor koster Hattemagersvendens Strømper mere i Vask end de andre Svendes; hvorfor skal Hattemageren betale 1 Pd. Smør med 2 Mk., men Skomageren kun give 1½ Mk.? Vel er det sagt, at Hattemageren skal have kraftig Kost, men deraf følger vel ikke, at Smørret skal være finere? — Forklaringen herpaa er nærliggende; Priserne har ændret sig, da man kom til at beregne Hattemagerens Leveomkostninger, og saa har Kommissionen undladt at føre Priserne for Skomager- og Skrædersvendes Leveomkostninger à jour.

Kancelliets Indstilling blev saaledes et Brud med Taxtsystemet og Maximalpriser, ja, med de Principper det selv havde hævdet i sin Forestilling af September 1812. Aarsagen til denne Foran-

dring er ikke svær at finde. 1813 var A. S. Ørsted blevet Deputeret i danske Kancelli, og af et Udkast til Kancelliets Forestilling, som er skrevet med Ørsteds Haand, fremgaar det, at det realiter er ham, der har affattet Kancelliets Indstilling. Hermed falder det iøvrigt godt i Traad, at Taxter paa Smør, Æg, Flæsk o. s. fr. ophævedes i København ved denne Tid, som nedenfor skal omtales.

Kongen resolverede 12. Juni: De mere principielle Betragtninger er for en Del velbegrundede, men Tidsomstændighederne kan let gøre det nødvendigt at sætte Taxter paa Varer og Arbejde, hvad Kancelliet selv havde erkendt ved faa Maaneder i Forvejen at fremkomme med en Forestilling om Sættelse af Løntaxter for Murere og Tømrere. Iøvrigt resolveredes, at Sagen udsattes til efter 1. August, og at Kommissionen skulde fortsætte sit Arbejde med at indsamle Materiale til Taxter.

Dermed bortfaldt faktisk den Opgave, Kommissionen havde faaet: at indkomme med Forslag om Maximallønsatser for Haandværkere, andre end Murere og Tømrere. I Resten af sin Levetid fortsatte Kommissionen da blot med at indsamle Materiale om »Varers Indkiøbspriser, Bekostningen paa deres Forædling, Quantiteter af hvert Slags Materiale, som anvendes til et opgivet Arbejde, Tiden, som udfordres til at forfærdige det, Arbejderens Fornødenheder til Føde, Klæder, Huusleje, Værktøj etc. i samme Tid¹⁵⁾); men nogen ny Indstilling om Maximalløn vovede Kommissionen sig ikke frem med.

Den anden Opgave, Kommissionen oprindelig havde faaet, var at søge Klager over Priser bilagt. I den Tid, Kommissionen levede, indkom der 79 Klager over Fordringer til et Beløb af c. 7500 Rbdlr. Kun 20 blev sendt videre til Politimesteren med en Udtalelse fra Kommissionen om, hvad Fordringen efter dens Mening burde ned sættes med; dette Beløb udgjorde sammen med det Beløb, der spares i de bilagte Sager, omtrent 2000 Rbdlr. — Jeg skal her blot tilføje, at Kommissionen i det første Aar af sit Liv kostede København ikke mindre end 2300 Rbdlr. S. V

Sin tredie Opgave havde Kommissionen faaet overdraget i April 1813, da Spørgsmaalet om Forhøjelse af i de i Januar indsendte Priskuranter henvistes til dens Afgørelse. Der staar i Skr. af 19. Januar, som nævnt, intet om, hvorvidt Arbejdslønnen kunde sæt-

¹⁵⁾ Kommissionens Beretning af 30. Decbr. 1813. Bilag til D. Kancelli. 2. Dep. Brevbog 1814. Nr. 918—19.

tes op uden Kommissionens Godkendelse, og nogen officiel Afgørelse af dette Spørgsmaal ses ikke at være truffet. Laugene har dog utvivlsomt haft den Opfattelse, at Forord. af 18. Januar om Priskuranter kun angik Detailhandlere og de Mestre, der holdt Butik, hvorfor de ikke behøvede Kommissionens Godkendelse af Lønforhøjelser. Kun nogle enkelte Fag gik til Kommissionen, men om det var for at faa en Godkendelse, en Forligskendelse eller en Voldgiftskendelse kan ikke nu afgøres. De tre Fag var Skibstømrere, Sejlmagere og Rebslagere. Ikke mindre end 3 Gange ændredes saaledes for Kommissionen Daglønnen for Skibstømmermændene, idet denne i Marts 1813 for en 12-Timers Dag sattes til 4 Mk. 8 Sk., i Maj til 5 Mark og i September endog til 1 Rbdlr. 2 Mk., altsaa en Stigning til omtrent det dobbelte. I andre Fag var Fluktuationerne efter alt at dømme lige saa store — den Løn, der i April 1813 sattes for Murere og Tømrere, ændredes saaledes i Efteraaret fra Rbdlr. N. V. til Rbdlr. S. V., efter at Bankkursen 1. August var sat til 52½ pCt. Naar det var saaledes i disse Fag, har det utvivlsomt været ligesaa i alle andre — m. a. O. Aftaler indenfor Laugene mellem Mestre og Svende maa almindeligt være betragtet som noget, der ikke vedkom Kommissionen.

Nogen Grund har man til at antage, at Fastsættelsen af Lønnen for de nævnte 3 Fag for Kommissionen er sket ved en Voldgiftskendelse, i hvert Fald, naar Forlig ikke kunde opnaas. Københavns Politidirektør siger saaledes 1819, at paa Skibsværfterne var Ejere, Mestre og Folk, saavel Tømrere som andre Arbejdere, blevet enige om at have ham (Politidirektøren) til Opmand, saa at den Betaling, han maanedse- eller kvartalsvis bestemte for Arbejderne uden Modsigelse skulde gælde og der havde med Hensyn hertil ej heller fundet nogen Trætte Sted¹⁶⁾. Her er der aabenbart Tale om en Voldgiftskendelse, og det er næppe for dristigt at antage, at det her drejer sig om en Opgave, som er gledet over paa Politidirektøren, da Kommissionen ophævedes.

Langt vigtigere blev Kommissionens Hverv imidlertid, naar det drejer sig om Forhøjelse i de indgivne Priskuranter. Henvendelser herom kom i stort Tal, men Kommissionen havde vanskeligt ved at tage Stilling, idet der ingen Prisregulering eller Taxt var for Varer, der tilførtes ude fra, især Landbrugsvarer. Vel havde man i Begyndelsen af Aaret i ret stor Udstrækning faaet

¹⁶⁾ Dette Forhold eksisterede 1815, da en ny Politidirektør kom til. Politidirektørens Correspondance-Protokol 18. Januar 1819 (Landsarkivet).

sat Taxter for Fødemidler fra Magistratens Side, men man maatte ophæve disse igen i Maj-Juli Maaned, da Taxterne, der var sat for 4 Uger, hindrede Tilførsler til Byen¹⁷⁾. Man førte m. a. O. ikke Prisreguleringen til Bunds for indenlandske Varer, og hvad udenlandske Varer angik, kom disse ud for Prisfluktuationer, man ikke i lange Tider havde kendt, idet de steg og faldt med Seddelkursen, der var meget stærkt varierende.

Medens denne i Februar-Marts havde ligget omkring 300 (Pari 200), steg den ret jævnt i de følgende Maaneder, saa at den i Slutningen af Juni naaede op paa henad 700. Men fra da af springer den nervøst i Vejret, saa at den i September kommer op paa over 2000, for lige saa pludseligt igen at falde, idet den i Aarets sidste Maaneder synes at være faldet i Leje omkring 1000. Under disse Omstændigheder udviklede der sig en stærk Spekulation i Varer og Sølv, idet man troede, at Rigsbanksedlerne ganske vilde tabe deres Værdi. Paa Børsen mødte de forskelligste Folk og købte Varer eller Statsobligationer, betalbare i Sølv, paa Tid. Slutsedler gik fra Haand til Haand, og, naar Leveringstiden kom, var det almindeligste, ikke at levere Varer, men at godtgøre Køberen Differencen mellem Slutsedlens Pris og Øjeblikkets Pris, naar Varen var steget. Høje og lave, Folk, der ellers aldrig kom paa Børsen, strømmede til og købte Kaffe eller hvad det nu kunde være, at levere om 3 Maaneder. Alle vilde købe, ingen sælge, »Børsvarer løb som en Løbeild igjennem Tusinde Hænder«, og hver Gang steg Priserne. »Men med eet hørtes det Tordenskrald: Coursen gaar ned«; det skete i September, og nu vilde alle sælge; Kaffe, der havde været oppe i 38 Rbmark, faldt paa blot 14 Dage til 22 for i November at komme ned i 11½.

Og som det gik paa Børsen, gik det ogsaa i Detailhandelen. Havde man gemt gamle Sølvmonter, kunde man gøre billigt Køb; Tilliden til Sedlerne forsvandt overalt, som Kursen steg. Et Par uldne Strømper til 10 Rbdl. i Sedler, kunde man købe for blot 2 Mk. i Sølv, og mange lignende Fortællinger ved Datidens Aviser at berette¹⁸⁾.

Nu er vel denne Prisstigning ikke alene at henhøre til Kursen, idet Varemangel ogsaa gjorde sig gældende; i Stedet for Kaffe brugte man paa dette Tidspunkt Surrogater af forskellig Art, Te lavede man for en stor Del paa Rugbrøds-Skorper o. s. v. Men

¹⁷⁾ D. Kanc. 2. Dep. Brevbog 1813. Nr. 2561—2.

¹⁸⁾ Se herom f. Ex. Skilderiet. 1813. Nr. 74 og følg.

tilbage bliver dog Prissvingninger og stærk Spekulation, som man ikke havde drømt om, da man blot et halvt Aar forinden havde faaet Pengereformen.

Hvad Aarsagerne maatte være til de stærke Svingninger i Seddelkursen, om de er at søge i Udenrigspolitikken eller andetsteds, skal ikke her undersøges. Det har blot været Hensigten at skildre nogle Træk af den Tid, i hvilken Kommissionen virkede. Man skulde mene, at der netop da maatte være god Brug for en saadan Prisreguleringskommission; men nogen særlig Aktivitet har Kommissionen næppe vist i disse Maaneder, i hvert Fald efterlyser Skilderiet i September Nedsættelsen af en Reguleringskommission, der kunde sætte én Taxt for alle Kræmmere og Haandværksfolk. Aabenbart vilde Bladet, at Prisen skulde være den samme overalt for den samme Vare, altsaa en egentlig Taxt, medens den siddende Kommission netop gik ud fra forskellige Priser og tillod Forhøjelse af disse; det er forsaavidt noget andet, der foresvæver Bladet, men man tør vel alligevel i det nævnte Ønske se et Udtryk for, at den eksisterende Kommission ikke har gjort sig stærkt følt, selvom alle Forhøjelser af Januars Priskuranter skulde godkendes af den.

Aarsagen hertil turde være, at Kommissionens Arbejde ogsaa paa dette Punkt hæmmedes af Kancelliets Stilling. Nævnt er det, at Taxterne for forskellige Varer bortfaldt i Maj-Juli 1813; saalænge der var Taxt for f. Ex. Gryn, var sikkert Melhandleren ikke bundet af sine i Januar opgivne Priser, men da Taxterne ophævedes, hvad da?

Ydermere søgte forskellige Handlende og Haandværkere at faa en Særstilling og blive fritaget for at skulle indhente Tilladelse til Prisforhøjelse. Dette gjaldt f. Ex. Guldsmedene, Isenkræmmerne og Vinhandlerne. Da det var disse sidstes Henvendelse, der foranledigede, at Kancelliet ogsaa fik taget denne Opgave fra Kommissionen, skal vi gaa lidt nærmere ind derpaa, saa meget mere som Kommissionens Indlæg godt fortæller os om Inflationstidens Spekulationssyge o. s. fr.

Vinhandlerne havde motiveret deres Andragende med, at deres Varer var Luxus og at de maatte forskrives fra Udlandet til meget varierende Kurser. I sin Udtalelse af 5. Juli 1813¹⁹⁾ siger Kommissionen nu: »Da Tids Omstændighederne ei allene hindre Concurrencen, som ellers er det visseste Middel til at erholde billige

¹⁹⁾ Bilag til D. Kanc. 2. Dep. Brevbog 1813. Nr. 4320—2.

Priser, men ogsaa baade vække og underholde den almindelig sporede og daglig voxende Attraae efter at forhøje Udsalgs Priserne, endog langt over Forholdet til Indkiøbet og en billig Avance, for saaledes at berige sig og udvide sit Vellevnet paa Medborgeres Bekostning, da adskillige Machinationer i dette Øyemed anvendes til at opdrive Priserne f. ex. idelig Salg af en og samme Vare fra en Speculant til en anden, forstille Auctioner, store og totale Opkiøb af en og anden Vare-Artikel for at kunde forhøje dens Priis, m. v.; da Erfaring lærer, at Lauges Interessentere, efter fælles Overlæg hemmelig vedtage, endog under conventionel Mulkt, paa engang at forhøje Priserne paa deres Arbeider og Vare uden nogen tilstrækkelig Anledning, hvorved al Concurrence og dens Verkning gandske bortfalder, — kort — da der hersker en almindelig tøyelsløs Bestræbelse efter at fremkunste, alt mere og mere, en Dyrhed, som truer med at nedbryde alle Forhold, og undergrave de flestes Velstand, medens nogle pludselig ere hævede til en Overflod, som har fremkaldet Magelighed og hidtil ukiendt Luxus; saa kunne vi, efter Overbeviisning, ikke andet end ansee det i disse Tider alt for betænkeligt, at overlade til noget Laug, selv at forhøje dets Priser efter eget Godtbefindende, og i den Henseende at hæve al Indskrænkning.»

Kommissionen hævder, at Vin ikke er Luxus; ofte foreskrives Vin, naar Folk er syge, og Forbruget af Vin ved Altergang er ikke ubetydeligt. Det indrømmes, at det kan være vanskeligt at sætte Priser for Vin (Kursvariationer, Svind etc.), men Vinhandleren selv maa, som enhver anden Købmand, foretage en Beregning af sin Udsalgspris, og det er jo kun den, der skal forelægges Kommissionen til Beregning.

Udtalelsen viser godt, hvilke Problemer Kommissionen havde at kæmpe med, og hvorledes Kædehandel aabenbart har været velkendt.

Magistraten mente nok, at man kunde give Vinhandlerne en Undtagelsesstilling, men Kancelliet gik i Overensstemmelse med den Holdning, det nu var kommet til at indtage (jfr. foran Forest. af 8. Juni og Taxternes Ophævelse i København) langt videre. Det fandt Vinhandlernes Bemærkninger om Vanskelighederne ved at sætte en Pris vel begrundet; man maa, hedder det, ved Beregning af en Pris lægge Øjeblikkets Kurs til Grund, ikke den faktisk betalte, om man da vedblivende vil have Import; havde en Vinhandler af en eller anden Grund importeret særlig billigt, var det ogsaa rimeligt, at han fik Fortjenesten o. s. fr. — kun under

særligt nødvendige Omstændigheder burde man underkaste Handelen saadanne Indskrænkninger, som at den forud skulde indhente Tilladelse til Prisforhøjelse.

Kommissionens Udtalelse er, som nævnt, af 5. Juli, men først 22. Oktober faldt den kgl. Resolution, idet Kancelliet med Vilje havde forsinket Sagen. Aarsagen hertil var, at man 1. August 1813 for første Gang skulde sætte Bankkursen, d. v. s. den Kurs, hvorefter Betalinger i Sølv-Værdi skulde erlægges, om de betaltes i Sedler. Denne halvaarlige Kurs skulde sættes efter et Gennemsnit af Rigsbankens Seddelkurser i den forløbne Tid og sættes da til 375, men samtidig laa Børskursen omkring 1000. Forstaaeligt derfor, at Kancelliet havde set Tiden an og afventet, om Bankkursens Sættelse ikke skulde give Anledning til en ny og voldsom Prisstigning, som Tilfældet skal have været efter 5. Januar. Kancelliet mente imidlertid, at Bankkursen ikke havde virket saaledes, men at Prisstigningen i de følgende 6 Uger var en Følge af »Pengerepræsentativernes tiltagende Nedværdigelse imod virkeligt Sølv« og maatte betragtes som et Onde, der ikke lod sig hæve. Det er meget tvivlsomt, hvorvidt Kancelliet har Ret i denne Betragtning, idet en Bankkurs paa 375 paa det daværende Tidspunkt meget vel kunde tænkes at have influeret paa den Forringelse af Seddelkursen, der umiddelbart derefter skete.

Dog, hvorom alting er — da Kancelliet afgav sin Forestilling i Oktober, havde Seddelkursen allerede rettet sig noget, vel nærmest ved den restriktive Politik, Rigsbanken førte i Forbindelse med Indbetalinger paa Bankhæftelsen. Derfor mente Kancelliet, at Tidspunktet vilde være gunstigt ganske at ophæve den gældende Bestemmelse om, at de Handlende, der havde indsendt Pris-kuranter i Januar, skulde have Kommissionens Godkendelse til en Prisforhøjelse. Den kgl. Resolution af 22. Oktober 1813 godkendte dette.

Paa den Maade blev ogsaa Kommissionens tredie Opgave taget fra den — tilbage var der nu blot at mægle i Klager over ublu Priser samt at foretage en mere eller mindre planløs Indsamling af Materiale til Brug for eventuel Taxt-Fastsættelse.

Hermed beskæftigede den sig da i de følgende Maaneder; da Freden snart kom, forespurgte den med god Grund, om den skulde vedblive at bestaa. Det var der ingen Interesse for, hverken i Magistraten, blandt de 32 Mænd eller i Kancelliet. Alle mente, at nu, da Krigen var ovre, vilde Konkurrencen gøre sig gældende og Klager over opskruede Priser blive saa sjældne, at Politiretten

kunde overkomme disse. Konkurrencen vilde nu tilmed gøre det utænkeligt, at et Laugs Mestre skulde blive enige om at skrue deres Fordringer ubilligt i Vejret, saa at Politiretten meget vel atter kan tage sine Skønsmænd blandt Laugets Medlemmer²⁰).

25. Marts 1814 blev Kommissionen da ophævet efter en meget lidet glørværdig Tilværelse. Det er muligt, at den i en vanskelig Tid har holdt noget igen paa Prisstigningen ved sin blotte Existens, men naar den ikke fik egentlige Resultater af sit Virke, skyldes det i første Række Kancelliets Holdning og da særlig A. S. Ørsteds Overbevisning om, at Taxter var af det onde, og at Aarsagen til de stigende Priser var at søge i Pengevæsenet.

²⁰) D. Kanc. 2. Dep. Brevbog 1814. Nr. 918—9.